

Λέσχες Ανάγνωσης και «Ιστορίες αγνώστων» Νάουσα 2009

της **Αικ. Κύρκα,**
Μαθηματικού

Διανόηση και εξαιρετο φυσικό περιβάλλον, σκέψη και χιούμορ, παρελθόν και παρόν, μαθηματικά και λογοτεχνία, έσμιγαν αρμονικά σε ένα πενήνήμερο εργασιών στο άλσος του Αγίου Νικολάου, τον Ιούλιο. **Πλάτωνας και Αριστοτέλης, Ευκλείδης και Αρχιμήδης**, αλλά και νεότεροι φιλόσοφοι και μαθηματικοί όπως ο **Ράσελ** και ο **Γκέντελ** παρήλασαν διανοητικά στο χώρο, δια στόματος λογοτεχνών, πανεπιστημιακών και καθηγητών μέσης εκπαίδευσης: **Απόστολος Δοξιάδης, Τεύκρος Μιχαηλίδης, Αθηνά Κακούρη, Πέτρος Δελλαπόρτας, Γιάννης Χριστιανίδης, Παύλος Καλλιγιάς, Γιώργος Μπαλόγλου, Richard Mc Kirahan, Σ. Ηλιόπουλος, Ε.Χειμαριού, Π. Κοταρίνου.** Όλοι τους δημιουργοί και φίλοι του «**Θαλής και φίλοι**» (www.thalesandfriends.org) της μη κερδοσκοπικής εταιρίας με τη διεθνή εμβέλεια, που προσπαθεί να γεφυρώσει το χάσμα ανάμεσα στα μαθηματικά και τις άλλες μορφές πολιτισμικής δημιουργίας, οργανώνοντας **Λέσχες Ανάγνωσης**, ομιλίες και σεμινάρια. Η ομάδα «**Θαλής + Φίλοι**» πραγματοποίησε για τέταρτη χρονιά το πενήνήμερο εργαστήρι Λεσχών Ανάγνωσης «**Ιστορίες Αγνώστων**» 8 με 12 Ιουλίου στον Άγιο Νικόλαο Νάουσας. Περισσότεροι από 100 συμμετέχοντες από το χώρο της εκπαίδευσης, αλλά και του ευρύτερου αναγνωστικού κοινού που ενδιαφέρονται για την δημιουργία Λεσχών Ανάγνωσης, είχαν την ευκαιρία να παρακολουθήσουν τις πρωινές ομιλίες με θέματα τόσο από το χώρο των μαθηματικών, όσο κι από την Ρητορική και την αρχαία Ελλάδα, που αποτελούν τη γενική θεματική του φετινού πενημέρου.

Κάτω από τη μεγαλειώδη επιβλητικότητα του

Βερμίου, δίπλα από τα διάφανα νερά του ποταμού με την αέναη κίνηση και το διαρκές βουητό, τη δροσιστική σκιά των αιωνόβιων πλατάνων και το εκκωφαντικό τιτίβισμα των πουλιών και των τζίτζικιών, έγινε μια ενδιαφέρουσα εισαγωγή σε θέματα μαθηματικής φιλοσοφίας, ιστορίας και σκέψης, καθώς επίσης αφήγησης και λογοτεχνίας.

Οι ομιλητές των πρωινών κύκλων εργασιών με πολύ μεράκι, γλαφυρότητα και συχνά ρητορική ευλωτία, ξεδίπλωσαν την πνευματική «πραμάτεια» τους, μπροστά σε ένα φιλομαθές κοινό από καθηγητές, φοιτητές, μαθητές αλλά και ανθρώπους από τον ευρύτερο επιστημονικό χώρο, που ορμώμενο από κάθε σημείο της Ελλάδος προσήλθε για να παρακολουθήσει τις εργασίες του πενημέρου. Στόχος του σεμιναρίου ήταν να δοθεί το έναυσμα με τις πρωινές εισηγήσεις, αλλά και το υλικό στις απογευματινές ομάδες εργασίας, ώστε να αναλυθούν βιβλία από το χώρο της λεγόμενης «**Μαθηματικής Λογοτεχνίας**» σε Λέσχες Ανάγνωσης που λειτουργούν σε σχολεία, βιβλιοθήκες και άλλους πολιτιστικούς χώρους. Ανάμεσα στα θέματα που αναπτύχθηκαν από τους ομιλητές του πρωινού κύκλου εργασιών, ήταν και τα παρακάτω:

➤ Η εξέλιξη της αφήγησης σε αποδεικτικό λόγο και ρητορική τέχνη, συνδέεται με την εμφάνιση της απόδειξης στα μαθηματικά. Από τον κορυφαίο αφηγητή **Όμηρο** και τους τραγικούς της κλασικής αρχαιότητας, ως τον **Αριστοτέλη**, πατέρα της Λογικής και τον **Ευκλείδη**, θεμελιωτή της γεωμετρίας, ξεκινάν παράλληλες και ισόμορφες διαδρομές που σηματοδοτούν την εξελικτική πορεία του αφηγηματικού λόγου αφ’

ενός και της μαθηματικής αποδεικτικής σκέψης από την άλλη.

➤ Τα μαθηματικά στις διάφορες φάσεις της εξελικτικής τους πορείας, προκάλεσαν ερωτήματα που τάραξαν την εκάστοτε μαθηματική κοινότητα. Η κρίση της **ασυμμετρίας** (500-300 π.Χ.) ήταν η πρώτη που συγκλόνισε τους κύκλους των Πυθαγορείων, με τη διαπίστωση της μη ύπαρξης κοινού μέτρου για τη μέτρηση της πλευράς και της διαγωνίου ενός τετραγώνου, με άλλα λόγια η αδυναμία των **ρητών αριθμών** να περιγράψουν όλα τα φαινόμενα του κόσμου, σε αντίθεση με ό,τι μέχρι τότε πρέσβευαν. Η πιο πρόσφατη κρίση των μαθηματικών υπήρξε «η κρίση των θεμελίων» (1850-1950) με τον **Ράσελ** και τον **Γκέντελ** να πρωταγωνιστούν στο εσωτερικό της. Το «**θεώρημα της μη πληρότητας**» του **Γκέντελ** γύρω στα 1930 κατέρριψε την μέχρι τότε πεποίθηση των μαθηματικών πως κάθε αληθής πρόταση μπορεί να αποδειχθεί. Ο **Γκέντελ** απέδειξε πως **υπάρχουν αληθείς προτάσεις** που δεν μπορούν να αποδειχθούν ποτέ μέσα στο λογικό σύστημα στο οποίο είναι κατασκευασμένες.

➤ Η διεθνής κατάσταση πριν τη κήρυξη του πρώτου παγκοσμίου πολέμου, οι κοινωνικο-οικονομικές συνθήκες και τα επιτεύγματα της τεχνολογίας, τα ερωτήματα που τέθηκαν από την μαθηματική επιστημονική κοινότητα και η επίδραση του πολέμου πάνω στην επιστήμη, απασχόλησαν τους μελετητές της ιστορικής πορείας της θεμελίωσης των Μαθηματικών.

➤ Το αστυνομικό μυθιστόρημα δεν αποτελεί μόνο ένα μέσον ψυχαγωγίας, αλλά συχνά μπορεί να παίζει το ρόλο ενός ευφάνταστου εργαλείου, άσκησης της λογικής σκέψης και των μεθόδων της.

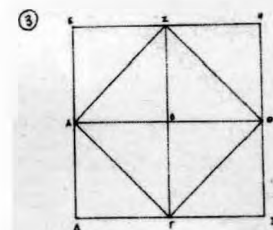
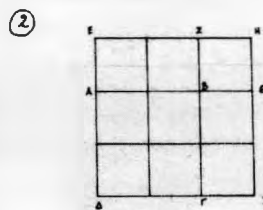
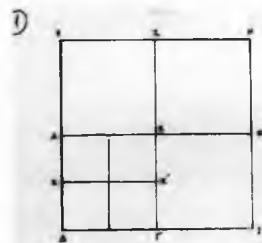
➤ Η στατιστική και τα κόλπα της, η εγκυρότητα και ο προσανατολισμός των στατιστικών μελετών, το ήθος του ερευνητή και πως αυτό μπορεί να επηρεάσει μια έρευνα, απασχολούν ιδιαίτερα τους στατιστικολόγους και τους άλλους επιστήμονες.

➤ Η άλγεβρα και οι ρίζες της. Κινούμενος πέρα από τα υπολογιστικά μαθηματικά και την

αριθμητική των Βαβυλωνίων και των Αιγυπτίων ο **Διόφαντος** έθεσε τα θεμέλια της άλγεβρας, διατυπώνοντας και επιλύοντας προβλήματα με διαδοχικά περιφραστικά βήματα, όμοια με αυτά που οδηγούν στην επίλυση εξισώσεων με τη χρήση συμβόλων. Πολύ αργότερα από τον **Διόφαντο**, ο Άραβας **al-Kwarizmi** ασχολήθηκε με την περαιτέρω θεμελίωση της άλγεβρας.

➤ Στον πλατωνικό «**Μένωνα**» ο **Σωκράτης** διαπραγματεύεται την έννοια της αρετής και ασκώντας τη μαιευτική μέθοδο οδηγεί το συνομιλητή του στην επίγνωση της άγνοιας του. Η Ψυχή του ανθρώπου κατέχει μεν την αλήθεια- μια γνώση που προέρχεται από τις διαδοχικές περιπλανήσεις και επιστροφές της στη γη- μπορεί όμως να την αναγνωρίσει και να την επανακτήσει σα γνώση, μόνο μέσα από κάποια ορθά καθοδηγημένα βήματα. Χρησιμοποιώντας ο **Σωκράτης** ένα ευφύες παράδειγμα από τη γεωμετρία, οδηγεί ένα πολύ νεαρό και παντελώς απαίδευτο δούλο, στο να ανακαλύψει μόνος του, τη διαδικασία κατασκευής τετραγώνου, με εμβαδόν διπλάσιο από το εμβαδόν ενός δοθέντος.

➤ Ο επιπεδογλύπτης **Maurits Cornelis Escher**, αν και δε γνώριζε καθόλου μαθηματικά, απασχολεί τους μαθηματικούς με τις εκπληκτικές συμμετρίες των έργων του. Κεντρικές, αξονικές και ολισθαίνουσες συμμετρίες, καθώς

επίσης και παράδοξα σχήματα χαρακτηρίζουν το όλο έργο του.

➤ Ο Φιλόλαος ο Πυθαγόρειος και η φύση του αριθμού αποκτούν νέα διάσταση κάτω από το ερευνητικό βλέμμα του Ελληνιστή **Richard Mc Kirahan**.

➤ Οι ρήτορες και η εξέλιξη της ρητορικής, η μεθοδολογία και οι τεχνικές της, η αναγκαιότητα που τις δημιούργησε, η Λογική και η Ρητορική κατά Αριστοτέλη, απετέλεσαν άλλη μια ενότητα των ομιλιών.

Στις απογευματινές ομάδες εργασίας παρουσιάστηκαν και συζητήθηκαν βιβλία «**Μαθηματικής Λογοτεχνίας**», που προσφέρονται για πολλαπλή προσέγγιση σε μια Λέσχη Ανάγνωσης. Τα βιβλία που παρουσιάστηκαν κατά τη διάρκεια του πενθημέρου ήταν τα παρακάτω: «**Η απολογία ενός μαθηματικού**» του G. H. Hardy, «**Ο κύριος μου ο Αλκιβιάδης**» του Άγγελου Βλάχου, «**Η έπαυλη των ανδρών**» του Ντενί Γκετζ, «**Ο άνθρωπος που μετρούσε την άμμο**» της Τζίλιαν Μπράντσοου, «**Καταραμένα μαθηματικά**» του Carlo Frabetti, «**Πυθαγόρεια εγκλήματα**» του Τεύκρου Μιχαηλίδη, «**Ραμανουτζάν ο Ινδός μαθηματικός**» του Robert Konigel, «**Logicomix**» του Απόστολου Δοξιάδη, «**Ο κώδικας του Αρχιμήδη**» Reviel Netz, «**Τα αστέρια της Βερενίκης**» του Denis Getz, «**Το τελευταίο παραμύθι του Μιγκέλ Τόρρες ντα Σίλβα**» του Thomas Vogel, «**Το πειραχτήρι των αριθμών**» του Hans Magnus Enzensberger, «**Το μυστικό κλειδί του Τζωρτζ για το σύμπαν**» των Lucy and Stephen Hawking.

Τα πενθήμερα αυτά σεμινάρια με την ονομασία «**Ιστορίες αγνώστων**» που οργανώνονται εδώ και τέσσερα χρόνια σαν καλοκαιρινά εργαστήρια από την ομάδα «**Θαλής και φίλοι**»,

πραγματοποιήθηκαν τα δύο πρώτα χρόνια στην Πάρο, το περυσινό καλοκαίρι στη Σκιάθο και φέτος στη Νάουσα. Η ομάδα ανανέωσε το ραντεβού της, για τις επόμενες «**Ιστορίες αγνώστων**» το προσεχές καλοκαίρι.

Τι είναι οι Λέσχες Ανάγνωσης

Οι Λέσχες Ανάγνωσης, είναι ένας ευρέως δι-αδεδομένος θεσμός στον Αγγλοσαξονικό κυρίως χώρο με την ονομασία **Reading groups, Reading clubs, Book clubs** κ.λ.π. που τα τελευταία χρόνια η ομάδα «**Θαλής και Φίλοι**» και το **Εθνικό Κέντρο Βιβλίου** προσπαθούν να διαδώσουν και στην Ελλάδα.

Η Λέσχη Ανάγνωσης αποτελείται από μια ομάδα συνήθως πέντε έως δεκαπέντε ατόμων, που αποφασίζει να διαβάσει ένα βιβλίο κοινού ενδιαφέροντος και στη συνέχεια με εφελτήριο αυτό το βιβλίο να προχωρήσει σε κάθε είδους συζήτηση, ανάλυση και εμβάθυνση, που μπορεί το βιβλίο αλλά και η ίδια η ομάδα να προκαλέσει. Οι συναντήσεις γίνονται σε προκαθορισμένα και προσυμφωνημένα από την ομάδα χρονικά διαστήματα και σε χώρους που μπορεί να εκτείνονται από σπίτια και καφετέριες, έως βιβλιοθήκες, πολιτιστικά κέντρα, ΚΑΠΗ, σχολεία, βιβλιοπωλεία, πανεπιστήμια, αλλά και το διαδίκτυο.

Η ιδέα της από κοινού ανάγνωσης γραπτών δοκιμίων δεν είναι καινούργια. Οι Ρωμαίοι συνήθιζαν να διαβάζουν ο ένας στον άλλο και στη συνέχεια να συζητούν μεταξύ τους. Στην πριν την ανακάλυψη της τυπογραφίας εποχή, τότε που τα χειρόγραφα ήταν σπάνια και δυσεύρετα, οι άνθρωποι συνήθιζαν να διαβάζουν δημόσια βιβλία φιλοσοφικού και θρησκευτικού κυρίως περιεχομένου, τα οποία όμως χρησίμευαν ως «κανόνες» και δεν επέτρεπαν την αμφισβήτηση ή το διάλογο. Όπως αναφέρεται στο εγχειρίδιο των Λεσχών Ανάγνωσης του Ε.ΚΕ.ΒΙ οι γυναίκες στη Γαλλία του 15^{ου} αιώνα συνήθιζαν να διαβάζουν η μία στην άλλη, ενώ το 19^ο αιώνα γυναίκες στην Αμερική διάβαζαν ποίηση.

Στη **Γαλλία** τον 15^ο αιώνα πλούσιες κυρίες συνήθιζαν να οργανώνουν στο σπίτι τους φιλολογικά βραδινά, ενώ στο Παρίσι, στα σαλόνια

της αριστοκρατίας, ακούστηκαν για πρώτη φορά οι ιδέες του Διαφωτισμού, από τους κύκλους των ανθρώπων του Πνεύματος και της Τέχνης που συναθροίζονταν εκεί. Τα λογοτεχνικά καφενεία, τα **Café littéraire** είχαν παράδοση από τον 18^ο αιώνα και ήταν χώροι, όπου μεγάλες μορφές του διαφωτισμού, της φιλοσοφίας, της λογοτεχνίας και της πολιτικής μαζεύονταν και συζητούσαν.

Η **Rachel Jacobsohn**, συγγραφέας του βιβλίου *The Reading Group Handbook*, (Hyperion 1998) περιγράφει τις γυναίκες ενός reading group περί τα τέλη του 19^{ου} αιώνα στην Αμερική, σαν «...αριστοκράτισσες, λευκές γυναίκες, με άσπρα γάντια και καπέλα, που έπιναν τσάι και διάβαζαν». Αν και οι άνδρες ήταν αυτοί που αρχικά καθιέρωσαν την ιδέα του reading group, οι γυναίκες ακολούθησαν γρήγορα, θέλοντας να αποκτήσουν, πέρα από την κοινωνικοποίηση, άποψη και λόγο σε θέματα που δεν περιορίζονταν μόνο στο κέντημα ή τις εκκλησιαστικές συναθροίσεις.

Στον 20^ο αιώνα παράγοντες όπως οι πόλεμοι, η οικονομική κρίση, η μαζική κατάθλιψη που αυτοί προκάλεσαν, η αλλαγή στις κοινωνικές νόρμες, αλλά και τα μεταναστευτικά ρεύματα που έφεραν νέες φωνές προς τη Δύση, δημιούργησαν μια περαιτέρω άνθιση των reading groups, δίνοντας την ευκαιρία σε μεγαλύτερα στρώματα του πληθυσμού να έχουν πρόσβαση είτε σε βιβλία με happy end, που τους βοηθούσαν να αποδράσουν από την καθημερινότητα, είτε σε βιβλία που απαντούσαν σε υπαρξιακά

και φιλοσοφικά ερωτήματα. Έτσι σημαντική αύξηση των Λεσχών Ανάγνωσης παρατηρείται στην Αμερική στις αρχές του '60 αλλά και στα τέλη τη δεκαετίας του '90, κάτι που προκάλεσε το ενδιαφέρον των μέσων ενημέρωσης. Στην Ευρώπη των αρχών του 20^{ου} αιώνα λογοτεχνικά καφενεία ήταν γνωστά σε πολλές Ευρωπαϊκές πόλεις όπως η Βιέννη, το Παρίσι, η Βενετία και η Μαδρίτη, όπου λογοτέχνες και διανοούμενοι της εποχής παρουσίαζαν και συζητούσαν τα έργα τους.

Στην Ελλάδα τη δεκαετία του '30 υπήρχαν μερικά λογοτεχνικά καφενεία όπως ο «Κοραής», το «Πανελλήνιο» και το «Μπραζιλίαν» στην Αθήνα, όπου σύχναζαν λογοτέχνες δημιουργώντας το δικό τους λογοτεχνικό κύκλο. Σύμφωνα πάντα με τα στοιχεία του ΕΚΕΒΙ κάποιες Λέσχες Ανάγνωσης υπήρχαν στην Αθήνα και τις Κυκλάδες τη δεκαετία του '50.

Αυτή τη στιγμή λειτουργούν περίπου πενήντα χιλιάδες Λέσχες Ανάγνωσης στην Αγγλία και πεντακόσιες χιλιάδες στην Αμερική. Στην Ελλάδα λειτουργούν περισσότερες από 100 **Λέσχες Ανάγνωσης Μαθηματικής Λογοτεχνίας** της ομάδας «**Θαλής και Φίλοι**» σε σχολεία, πανεπιστήμια και άλλους πολιτιστικούς χώρους, ενώ το **Εθνικό Κέντρο Βιβλίου** παρέχει τη στήριξη και τις πληροφορίες σε οποιαδήποτε ομάδα ενδιαφέρεται να δημιουργήσει **Λέσχη Ανάγνωσης** με θέματα γενικού ενδιαφέροντος, που μπορεί να επεκτείνονται από Ιστορία, Φιλοσοφία, Λογοτεχνία, Ψυχολογία, έως τη Μοτοσικλέτα ή την Αστρονομία και το Διάστημα.

**Μια συνδρομή
της «ΝΙΑΟΥΣΤΑΣ»
είναι το καλύτερο δώρο
για τους φίλους μας**